

REVISTA CULTULUI MOZAIC din R.P.R.

ANUL IX, Nr. 104 — MAI 1964

Liar — Sivan 5724

אייר — סיון תשכ"ד

Prețul unui exemplar lei 0,75

APARE LUNAR

București, str. D. Racoviță nr. 8

Raionul 23 August

Telefon 13.25.38

Așa s-a născut decalogul

de șef rabin dr. MOSES ROSEN

În noaptea adâncă, cerul umanității a fost brăzdat de fulgere; era lumina adevărului care țșnea, risipind bezna neștiinței. În liniștea de mormint a unei orînduiri a durerii omenești, un glas de tunet a răsunat; el duce în cele patru vînturi miraculoasă veste a dezrobirii tuturor celor oropsiți și chinuși.

Fulgure și tunete. Cei care pînă acum erau orbi, au început să vadă, căci prea covârșitoare era lumina ce s-a ivit pe înălțimi, iar nici o ceață nu se mai putea pune în calea binecuvîntatelor raze ale învățăturii venită să încălzească inimile, să tămăduiască rănile. „Întregul popor vedea vocile”. (Exodus 20—18) căci ochii tuturor s-au deschis larg la viziunea măreață a fericirii pe acest pămînt, viziune ce se profila în piatra tablelor legii.

Cei care pînă acum erau surzi la chemările nobile ale firii umane, au început să audă căci întregul văzduh era cutremurat de glasul care îmbrățișa tot universul cu mesajul dragostei.

Oamenii au zărit, în puterea nopții, soarele vremurilor care vor veni, aducînd alinare suferințelor. Ei au luat aminte, aflîndu-se încă între zidurile temniței sclaviei, la vestea cea mare a unui Creator Unic și a unei creațiuni unice.

Dumnezeu le vorbea. Nu era stăpînul care se adresa robului ci părintele care își mîngîia fiul. El li se înfățișa cu cel mai mare al să atribut: ELIBERATORUL.

„Eu sint Domnul Dumnezeu tău, care te-am scos din țara Egiptului, din casa sclaviei”.

„De-abia acum a început viața pentru tine, Omule” parcă grăia acest cel dintîi dintre cuvintele dumnezeiești. Pînă acum ai sălășluit în casa sclaviei: acum pornești spre nesfîrșitele zări ale fericirii. Pînă acum ți-ai închireit ființa sub biciul satripului, acum îți îndrepți, mîndru și vesel, privirea către Cer. Pînă acum te-ai ținut ca un vierme; de-acum înainte devii un uriaș”.

Epopoea exodului n-ar fi avut nici un sens dacă ea nu te-ar fi adus, aci, la poalele muntelui Sinai. Cînd Moșe a primit misiunea de a vă elibera aceasta s-a sintetizat în versetul:

ה' יצאנו ממצרים, תִּכְבְּדוּן אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ.
„Cînd vei scoate poporul din Egipt, vei sluji pe Dumnezeu pe acest munte (Exodus 3—12)”.

Este adevărat că prin actul evadării din robia faraonică, s-a născut poporul evreu. Dacă lucrurile s-ar fi redus însă numai la atît, de mult ele ar fi fost acoperite de vălul uitării. Lumea avea destule noroade iar unul mai mult sau unul mai puțin nu prezenta importanță în balanța istoriei. Imperii puternice au trecut pe arena existenței umane și cronicarul de-abia le-a înregistrat. Cu alți mai puțin putea să fie trezită atenția generațiilor care au urmat, prin faptul că o semîntie „puțină la

Inaugurarea monumentului de la Treblinka

Duminică 10 mai 1964 a avut loc pe teritoriul fostului lagăr de exterminare de la Treblinka, solemnitatea inaugurării monumentului de la Treblinka II în memoria celor 800.000 evrei exterminați acolo cît și a monumentului de la Treblinka II în amintirea a 10.000 polonezi care și-au pierdut viața acolo, victime ale hitlerismului.

Prima coroană de flori a fost depusă de către dl. Zenon Cliska, membru al Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, în numele d-lui I. Cyrankiewicz, primul ministru al Republicii Populare Polone.

Au depus apoi coroane diverse reprezentanți ai organizațiilor evreiești mondiale precum și a diverse comunități evreiești din lume. Dl. Dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc însoțit de d-nii G. Riegner, Geneva, A. Kaplan — Paris și Dr. S. Gold-

man — Argentina au depus o coroană de flori în numele acestei organizații. Sir Barnett Janer deputat în Camera Comunelor a adus omagiul Organizației Centrale a evreilor britanici „Board of Deputies” al cărei președinte este. Dl. Charley Jordan, a adus prinosul pentru martiri în numele lui „American Joint Distribution Committee”. Dl. Frantisek Ehrman președintele Federației Comunităților Evreiești din Cehoslovacia, în numele acestei organizații, prof. Hayman — Geneva, președintele lui „Société de Secours et d'entraide”.

Dr. Kaplan în numele Comunității Evreilor din Stockholm, etc. etc. au depus de asemenea coroane de flori.

Eminența Sa dl. Șef Rabin și d-na dr. Moses Rosen au depus coroane de flori în numele Federației Comunităților Evreiești (M.) din R.P.R.

Monumentul de la Treblinka II ridicat în memoria celor 800.000 de evrei victime ale nazismului.

Fragmente din predica rostită de Eminența Sa Șef Rabin Dr. Rosen în sinagoga din Varșovia SIMBATĂ 9 MAI (BEHAR BEHUKOTAI)

În cadrul Serviciului divin din ziua de sîmbătă 9 mai 1964, Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen a rostit o predică în sinagoga din str. Tivarda 6, în prezența oaspeților străini veniți să asiste la inaugurarea monumentului din Treblinka și a enoriașilor sinagogii.

„Înceim în acest Șabat cartea sacrificiilor E plină cu jertfe această carte. Altare, mereu altare se perindă prin capitele ei și o diră de sînge se prelinge ca un fir roșu prin versetele ei. Ea a început cu proclamația מִכָּבֶּד וְקִרְבָּן אָדָם „De vrei să fii om, de vrei să meriți numele de Adam, fii gata de sacrificiu”, și termină în această

sîntă zi cu două pericope. Cea dintîi „Behar Sinai” evocă piscurile învățăturilor, culmile eticii iudaice, iar în cea de-a doua, „Behukotai”, ne înfioară cu blestemele pe care le înșiră, cu nenorocirile pe care le vestește”. „Ne găsim aci, în această unică sinagogă din strălucita comunitate evrească de odinioară a Varșoviei. Aci a fost altădată „Behar Sinai”, centrul de învățătură evrească ale căruia raze au luminat întreaga răspîndire a sîntelor noastre obști. De aci au pornit iluștri învățați, gaonim ai Torei, uriași ai spiritului, cîntăreți ai întregii noastre game de sentimente, tribuni ai maselor. Acum, pustiu se află în fața noastră. Pericopa „Behukotai” cu toate ale ei blesteme, nu pare decît o naivă sprieitoare față de îngrozitoare realitate. Altarele din comunitate

(Continuare pag. 4)

Recepția de la Ministerul de Externe al R. P. Polone

Dl. Ministru Janusz Wiczorek, președintele Consiliului pentru conservarea monumentelor luptei și martirologiei a dat în ziua de luni 11 mai 1964, în saloanele Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, o recepție în cinstea oaspeților străini veniți să asiste la solemnitatea inaugurării monumentelor de la Treblinka. Au luat parte d-nii: Winiewicz, ministru-adjunct al Afacerilor Externe, A. Medjinski președintele Statului Poliar al Varșoviei precum și numeroși fruntași ai vieții politice și culturale poloneze.

Cu acest prilej Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen a rostit următorul discurs:

„Spre valea lacrimilor și a singelui, ne-au purtat ieri pașii. Priorile noastre au încercat s-o cuprindă dar n-au izbutit căci fără de margini este precum e și durerea noastră. Ochii noștri priveau dar am fi vrut ca printr-inși să nu vedem numai noi, solii comunităților evreiești din lumea întreagă. Am fi vrut să fim privirea umanității întregi. Ce am văzut noi? O imensă pădure de pietre. Fiecare dintr-insele înfățișa o suță, o mie sau mai multe drame individuale. Monumentele miilor de comunități evreiești ale strălucitului iudaism polonez, s-au deslășurat înainte-ne și o dată cu ele am zărit, precum odinioară proiectul lehezel, oseminte multe, multe de tot. רבבות רבות מאד.”

„Urechile noastre au luat aminte și am fi vrut ca prin ele să audă popoarele lumii. Peste cele două decenii care s-au scurs de atunci, a ajuns la noi valetul prelung al chinurilor noastre țraji. sfîșietoarele plînsule ale mamelor, gînguritul pruncilor nevinovați zcîrlîți de rii în cuptoare, gemetele muribunzilor.

Parcă mai cloceala văzduhul întreg de strigătul de revoltă care s-a ridicat pînă la slăvi, care a spart catapeteasma cerurilor, care a zguduit din temelii echilibrul moral al omenirii”.

עצמות ובושות „Oseminte uscate”; la tot pasul pe întinderea fără de sfîrșit a Treblinkai, te întîmpină aceste oseminte. Inimile noastre nu se împacă însă cu gîndul că ele vor rămîne definitiv uscate, că jertfa celor 800.000 de evrei mistuiți în focul acestei gheene, și acea a milioanele de martiri și eroi din atîtea alte țări, va rămîne zadarnică”. החנינה העצומה הא”ה

„Vor căpăta oare, iarăși viață aceste oseminte?” Să nu-i lăsam pe acei care vor să adoarmă conștiința omenirii ca pentru a doua oară să-și omoare victimele de acum douăzeci de ani. O „lege a învechirii” (Verfallungsgesetz) se ticluiește undeva, în ungherele unor cabinete în care mai sălășluiesc călăii de ieri. O „lege a uitării” vrea să cuînde în neantul nepăsării pe acei ale căror suflete trăiesc în inimile și în conștiințele noastre, vrea să scoată din viziuni toate liarele care au pingărit sînta noștină de Om.

Să se „învechească” fărădelegile; să se „uite” morții noștri scumpi; iată primejdia cea mare care-i amenință pe Ei și pe noi, pe mucenici ca și pe acei cărora memoria acestora le e sîntă.

מאיכץ רוחית ביאי חרות „Din cele patru vînturi vino, tu, spirite, și dă din nou viață acestor uciși”. Împlinim cuvîntul profetului. Din cele patru vînturi, am venit noi aci, pe melengurile marii noastre nenorociri; ne-au trimis aci obstile evreiești de pretutindenii spre a aduce iarăși viață acestor scumpe oseminte. Am adus cu noi „SPIRITUAL”, spiritul sacru al dreptății pentru care suferim de mii de ani. Cu acest spirit noi am făcut ieri, înaintea mauseului de la Treblinka, o lege pe care o strigăm întregii omeniri. Nu e „legea uitării” ci e aceea a lui Izkor „a aducerii aminte”. Nu e „legea învechirii” ci aceea „înnoirii în mințile și în inimile popoarelor a marii și cumplitei tragedii”.

Buzele mele au rostit ieri acolo, pe locul sfințit cu, singele mucenicilor, o rugă. Era ruga de Kadiș, de sfințire a memoriei aceluia care au murit pentru ca să fie preamărit tot ce e mai sfințit și mai frumos în om. Prin graiul meu s-au rugat milioane de coreligionari de pe întreg cuprînsul pămîntului. Fie ca această rugă să-și găsească împlinire iar oamenii să învețe din lecția amară a trecutului și să facă im zid de nepătruns împotriva tuturor aceluia care ar încerca să-i împingă iar pe drumul catastrofei.

„Recunoștința noastră, a comunităților evreiești din Republica Populară Romînă precum și a tuturor celorlalte colectivități evreiești, se îndreaptă către guvernul Republicii Populare Polone care întreprinde totul pentru ca memoria martirilor să fie respectată, pentru ca fărădelegile să nu fie uitate, pentru ca vinovații să nu scape de dreapta pedeapsă, pentru ca niciodată o astfel de pată să nu se mai așternă pe conștiința umanității”.

(continuare în pag. 3)

Știri

LEV LANDAU

Soția celebrului fizician sovietic, a declarat că Lev Landau laureat al premiului Nobel pentru fizică în anul 1962, s-a putut să vină la Stockholm pentru a i se preda premiul. Vizita e probabil să aibă loc în cursul acestei veri; aceste informații au fost date de către soția lui Lev Landau, corespondentul din Moscova al ziarului „Svenska Dagbladet”. (După cum se știe, Lev Landau se află în convalescență în urma unui grav accident de circulație, care i-a impus o spitalizare de 2 ani de zile).

SIMPOZION DESPRE EVREII SEFARZI

Între 5 și 15 iunie a.c. va avea loc la Madrid un simpozion despre sociologia, demografia, și cultura evreilor sefarzi. Simpozionul este organizat de Institutul de studii sefarde din Madrid, cu sprijinul Consiliului Superior de cercetări științifice din Madrid și al Federației Mondiale a Evreilor Sefarzi.

Sedintele se vor ține la Toledo și Cordova, două orașe de al căror nume este legată „Era de aur” a sefarzilor în Spania; la Cordova se va ține și o ședință specială în care va fi comemorat marele savant evreu Maimonide.

CARTI RARE GASITE LA AFULA

O serie de cărți foarte rare, tipărite înainte cu 3-400 ani în Estul Europei, au fost descoperite din întâmplare într-o sinagogă din Afula; printre ele se află opere ale lui Ramiel tipărite la Varșovia și prima ediție a lui Șulhan Aruh, tipărită în Rusia. Din această ultimă operă lipsește o serie de pagini care au fost înlocuite cu foi foarte frumoase de mină în scriere obișnuită ebraică precum și în scrierea lui Rași.

IN SPRIJINUL FUNDATIEI „ANA FRANK”

Mai mult de 60 de artiști de renume internațională, au donat din operele lor pentru a fi vândute în cadrul unei expoziții ce a avut loc la Roma; scopul expoziției a fost de a se strânge fonduri pentru Casa „Ana Frank” din Israel. Căminul ce poartă numele Anei Frank a fost construit la Neot Mordehai, în Galileea, și adăpostește copii nevoiași din toate țările lumii.

În afară de operele create de artiști, și donatori particulari au cedat opere de artă pentru a fi vândute în cadrul expoziției; printre acești donatori se află și Papa Paul al VI-lea.

Dina König

La 17 mai s-a stins din viață, după o grea suferință, artista emerită Dina König. Născută la 6 august 1907, Dina König și-a început încă din copilărie activitatea ei teatrală.

În îndelungata ei activitate, Dina König a abordat o gamă foarte largă de intrucțiuni scenice, de la roluri clasice până la roluri din dramaturgia contemporană și spectacole muzicale.

Pe scena Teatrului evreiesc de stat din București, Dina König a creat roluri remarcabile, precum Golde din „Tevie Lăptarul” de Șalom Alechem, lady Milford din „Intrigă și iubire” de Schiller, Kabanova din „Furtuna de Ostrovski”, culminând cu ultima creație în rolul titular din piesa „Mutter Courage” de Bertold Brecht.

Pentru activitatea ei, Dina König a fost distinsă cu titlul de artist emerit. Pentru teatrul evreiesc, pentru iubitorii de artă din țara noastră care au cunoscut-o, au prețuit-o și au îndrăgit-o, încetarea din viață a artistei emerite Dina König este o grea pierdere.

CONSILIUL TEATRELOR
DIN C.S.C.A.

ASOCIAȚIA OAMENILOR DE ARTA
DIN INSTITUȚIILE TEATRALE
ȘI MUZICALE

COMITETUL
PENTRU CULTURĂ ȘI ARTA
AL ORĂȘULUI BUCUREȘTI

TEATRUL EVREIESC DE STAT

În zorii primei zile de Șavuot a murit la București artista emerită Dina König. Am condus-o pe ultimul drum, am auzit „Kadiș” la mormint, am răspuns „Amen”; și totuși mi se pare de necrezut. N-am mai văzut-o murind de atâtea ori pe scenă, în rolul Goldei, de pildă din piesa „Tevie Lăptarul”? și de fiecare dată era tot atât de convingătoare. Era mai tare forța ei artistică decât moartea însăși?

Cu Dina König a căzut o ramură întreagă din trunchiul teatrului evreiesc. Dina König a populat cu jocul ei, cu mișcarea ei, cu vocea ei un întreg teritoriu din lumea teatrului evreiesc. Acum, acest teritoriu a rămas pustiu, gol.

Dina König era un simbol

al teatrului evreiesc, un steag, care mergea întotdeauna în fruntea ansamblului, deschizându-i calea spre inimile publicului evreiesc. Când teatrul anunța turnee prin țară, puteai auzi în diverse orașe evreiești spunind: „Vine Dina König cu teatrul evreiesc”. În această afirmație era inclusă bucuria, așteptarea, dragostea poporului dornic s-o revadă.

Dina König n-a jucat: ea s-a dăruit teatrului cu trup și suflet până în ultima clipă. A fărâșat publicul nu numai cu creațiile ei mari, nu numai cu Golde din „Tevie Lăptarul” sau cu „Mutter Courage”. Un cîntec, o recitare a ei constituia o revelație pentru spectatori.

Ascultați cu atenție, voi, cei care ați iubit-o, ascultați

glasul profund al sufletului vostru. N-o auziți pe Dina König cîntînd „Drai techter-lech”? Nu auziți vibrația caldă a glasului ei amintind parca sunetul violoncelului; modularea naturală, neforțată și atât de bogată în nuanțe a vocii? O auziți? Glasul ei a prins rădăcini în sufletele noastre.

În generozitatea lor, artiștii nu ne părăsesc niciodată cu desăvîrșire. Ceea ce ne lasă, atunci când se desprind de noi, constituie și nemurirea lor și mîngîierea noastră.

Prin creația ei, Dina König a rămas legată „Bițor aham” — cu legămîntul vieții de noi toți care am cunoscut-o și am admirat-o.

Neștearsă îi va fi amințirea.
A. ELIEZER

În ziua de 19 mai a avut loc un miting de doliu la Teatrul Evreiesc de Stat la care au luat cuvîntul d-nii Gheorghe Carabin din partea C.S.C.A., Sandina Stan din partea A.T.M. și F. Auerbach și I. Schapiro din partea T.E.S.

Înmormîntarea a avut loc în după amiaza aceleiași zile la cîmîntîrul Filantropia.

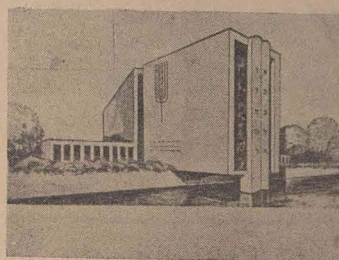
Eminența Sa d. Șef Rabin dr. Moses Rosen a evocat în cuvinte emoționante personalitatea defunctei.

Serviciul religios a fost oficiat de prim cantorul A. Guttman acompănat de corul Templului Coral.

Scrisoarea organizației «Board of Rabbis»

Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen a primit din partea organizației „Board of Rabbis” din S.U.A. următoarea scrisoare:

Așa precum ați fost informat, comunitatea evreiască din S.U.A. este în prezent preocupată de construirea unei Sinagogi Internaționale la Aeroportul Internațional Kennedy. Această sinagogă se va învecina cu lăcașurile de Cult Protestant și Catolic, ca un mindru simbol al religiei mozaice și al libertății de credință și de conștiință care își au originea în tradiția biblică, comună tuturor.

Proiectul sinagogii internaționale de pe aeroportul Kennedy

Sinagoga Internațională va adăposti o capelă pentru rugăciunea zilnică precum și o cameră pentru reculegere, o bibliotecă, un centru de informație iudaică și un muzeu.

Intenționăm ca în muzeu să expunem obiecte religioase din fiecare comunitate evreiască din lume, astfel ca să fie simbolizată unitatea de credință, care unește poporul evreu de pretutindeni, în serviciul lui Dumnezeu și al omului.

V-am fi recunoscători dacă ne-ați trimite câteva obiecte cu semnificație religioasă sau culturală iudaică, reprezentative pentru Comunitatea dv., pe care să le putem expune la Muzeul Internațional.

Sinagoga Internațională este acum pe cale de a fi construită și sperăm să fie

gata pentru Expoziția Mondială ce va avea loc la New-York. Am dori foarte mult să acordăm propunerilor noastre o grabnică și favorabilă atenție.

Cu multe mulțumiri și urări de bine

Al Dumneavoastră
Președintele organizației „Board of Rabbis”
Rabin Israel Mowshovitz

Director
Charles H. Silver

Din comoara midrașică

Spunea rabi Ithac: fiții lui Israel erau demni de a primi Tora imediat ce au ieșit din Mițraim, dar Dumnezeu a zis: fiții mei încă nu s-au însămătorit. De-abia au ieșit din robie, uide frământau lutul pentru cărămizi și nu pot primi încă Tora. Asemenea pildei cu un tată al cărui fiu se sculase de-abia dintr-o boală grea și imediat s-a înfășurat învoătorul zicînd: fiul tău să meargă la școală. Tatăl răspunde: fiul meu încă nu și-a revenit din boală și urei să-l trimiți la școală?

Să se relaxe mai întâi cu mîncare și băutură și apoi să înceapă învățătura. Tot astfel a zis și Dumnezeu: fiții mei să se relaxe mai întâi cu mana cerească și apoi le voi înmîna Tora — învățătura.

Spunea rabi Abahu în numele lui rabi Iohanan: cînd Dumnezeu a înmînat Tora lui Moșe nici o pasăre n-a cîrîpîit, nici un animal n-a scos vreun sunet, zburătoarele nu zburau iar ingerii se arătau nu sînteau cerul cu binecuvîntările lor. Marea nu se mișca — totul era cîmîndat în tăcere. Atunci se auzi glasul ceresc: Eu sînt Dumnezeu tău.

Privește — nu ca firea omului e firea lui Dumnezeu. Un om cînd vede un obiect altuia — acel care vede e trist iar cel care cîmpără e vesel. Dumnezeu însă a dat Tora fiilor lui Israel și s-a bucurat, precum scrie în Mișlei: 4-2, O învățătură bună o-am dat — Tora — să n-o părășiți.

Vizită de rămas bun

D-na și dl. I. Haviy însărcinatul cu afaceri al Statului Israel au făcut D-nei și Eminenței Sale D-lui Șef Rabin Dr. Moses Rosen o vizită de rămas bun, în ziua de 21 mai 1964, cu prilejul plecării d-lor definitive din țară.

În același timp d-lor au prezentat Eminenței Sale și D-nei Șef Rabin pe noul însărcinat cu afaceri al Statului Israel la București dl. Avgor.

Noi comisii interimare la Comunități

Publicăm mai jos noile conduceri interimare la Comunitățile evreiești (M) din următoarele localități:

BAIA MARE:

Hirsch Eugen, *președinte*,
Ing. Friedman Moise, Abraham Iacob, *membri*.

BRAILA:

Fruchter Bernard, *președinte*
Barasch Bendit, Schwartz David, *membri*.

BRAȘOV:

Steinmetz Imre, *președinte*,
Matias Ignatz, Haber Simon, *membri*.

DEJ:

Grünbaum Iosif, *președinte*,
Weinberger Ernest, Filop Emil, *membri*.

FOCȘANI:

Trichter Avram, *președinte*,
Lupu Iosif, Oxenberg Isaac, *membri*.

HUȘI:

Tordiman Moritz, *președinte*,
Apfelbaum Moise, Hninewici Iancu, *membri*.

IAȘI:

Eghert Benjamin, *președinte*,
Segal Iosif, Naftule Harșcu, Mislo Leon, Solomon Iancu, *membri*.

REȘITA:

Löbel Bernad, *președinte*,
Marcoș Adalbert, Lăricez Iosif, *membri*.

ROMAN:

Ghertner Avram, *președinte*,
Segal Iosub, Colin Carol, *membri*.

SATU MARE:

Weinberger Bela, *președinte*,
Katz Samuil, Katz Ignatie, *membri*.

TECUCI:

Ianovici Moritz, *președinte*,
Moscovici Iancu, Pereț Barbu, *membri*.

VASLUI:

Zingher Berco, *președinte*,
Florian Sergiu, Haimovici Avram, Goldstein Avram, *membri*.

LAG BAOMER LA TEMPLUL CORAL

Joi 30 aprilie 1964 (Lag Baomer) a avut loc la Templul Coral tradițională slujbă religioasă de pomenire (Hazzara) a memoriei foștilor rabini, conducători și enoriași ai sanctuarului central al iudaismului român: Templul Coral.

Au luat parte: statul rabinic, conducerea Federației Comunităților Evreiești (M.), a Comunității Evreilor (M.) din București, clerul și conducătorii sinagogilor precum și enoriașii templului.

Predica a fost rostită de Eminența Sa Șef Rabin dr. Moses Rosen.

CASELE DE ODIHNA ALE CULTULUI MOZAIC

La Borsec, Florie și Cristian (Brașov) se fac pregătirile necesare pentru deschiderea caselor de odihnă cu alimentare rituală. Membrii clerului mozaic, funcționarii Federației și ai Comunităților, conducătorii comunităților și ale sinagogilor, etc. vor putea beneficia de odihnă în aceste case, în cursul acestei veri.

MAI 1964 אִיר — סִיוֹן תשכ"ד

1 V	19	א	19	א
2 S	20	ב	20	ב
3 D	21	ג	21	ג
4 L	22	ד	22	ד
5 M	23	ה	23	ה
6 M	24	ו	24	ו
7 J	25	ז	25	ז
8 V	26	ח	26	ח
9 S	27	ט	27	ט
10 D	28	י	28	י
11 L	29	יא	29	יא
12 M	30	יב	30	יב
13 M	1	יג	1	יג
14 J	2	יד	2	יד
15 V	3	טו	3	טו
16 S	4	טז	4	טז
17 D	5	יז	5	יז
18 L	6	יח	6	יח
19 M	7	יט	7	יט
20 M	8	כ	8	כ
21 J	9	כא	9	כא
22 V	10	כב	10	כב
23 S	11	כג	11	כג
24 D	12	כד	12	כד
25 L	13	כה	13	כה
26 M	14	כו	14	כו
27 M	15	כז	15	כז
28 J	16	כח	16	כח
29 V	17	כט	17	כט
30 S	18	ל	18	ל
31 D	19	א	19	א
	20	ב	20	ב

Aşa s-a născut decalogul

(urmăre din pag. 1)

număr" כי אתם המעשׂה s-a adăugat la cele existente pînă atunci. No- roadele apăreau şi dispăreau guver- nate fiind de implacabilele legi ale regnului animal în care numai cel puternic avea dreptul la viaţă iar cel slab era strivit fără cruşare.

Esirea din Egipt a rămas totuşi eveniment de însemnată deosebită, pentru că ea a fost urmată de re- velaţia sinaitică. Nu numai un popor a păşit la viaţă ci o învăţătură nouă şi-a desfăşurat stindardul pe înălţimi, care avea să proclame valori eterne, valori etice. Cuvîntul ei avea să dezlanţuie o reacţie în lanţ care n-a încetat nici după mii de ani. Reac- ţia în lanţ a adevărului a redus la neant legiunile tiraniei şi a măturat din calea ei orînduirile nedreptăţii.

De acolo, de pe crestele din Sinai a pornit atunci spre oameni o veste bună, a vremurilor în care pe acest pămînt nu vor mai curge lacrimi. Nu vor mai izbucni suspine. De atunci, n-au putut fi uitate acele ful- gere care au luminat viitorul, acele tunete care au trezit conştiinţele.

Aşa s-a născut Decalogul.

Ş A V U O T

Hag Ilaşavuot — sărbătoarea săptămînilor — se prăznuieşte în luna Sivan; numele său provine de la faptul că în timpurile biblice se sărbătorea la şapte săptămîni după aducerea unui snop de orz ca ofran- dă de Pesah. (Lev. 23—15,16: Apoi să număraţi din ziua următoare Simbetei, adică din ziua cînd aţi adus snopul legnat, şap- te Simbete, ca să fie şapte săptămîni in- tregi. Pînă în ziua următoare Simbetei a şaptea, număraţi aşadar cincizeci de zile şi atunci să aduceţi Domnului prinos nou de piine). În Biblie mai figurează şi sub numele de iom habikurim (Ziua celor din- tii roade": Num. 28—26) şi hag hakaţir („Sărbătoarea secerişului": Exodus 23—16). În timpurile talmudice a fost numită Aţeret („încheiere") deoarece marca sfîrşitul se- cerişului orzului.

Tora prevede ca cele şapte săptămîni pînă la Şavuot să fie numărate de „a doua zi după ziua de odihnă" (mimohorat haşabat) a sărbătorii de Pesah (Lev — 23 — 15).

Interpretarea acestui pasaj a devenit unul din importante puncte de litigiu între Farisei şi Saducei. După punctul de ve- dere al Fariseilor, sprijinit de Septuaginta, şi mai tîrziu universal acceptat în Talmud, şabatul în chestiune era prima zi a Pe- sah-ului; de aci urmează ca Şavuot să cadă întotdeauna după cincizeci de zile, la 6 Sivan. Saduceii însă, şi mai tîrziu Cara- iţii, sprijiniţi de Samariteni socoteau că e vorba de primul Şabat după începutul sărbătorii de Pesah; în acest caz Şavuot ar urma să cadă întotdeauna într-o duminică la o dată care ar varia de la 7 la 13 Si- van, dat fiind că dispoziţia după care

Pesah-ul nu poate cădea în anumite zile ale săptămîinii nu era în vigoare în timpul celui de-al doilea Templu.

O a treia interpretare este dată de Fa- laşi, care numără şapte săptămîni de la „Ziua de odihnă" de la sfîrşitul Pesah-ului, a şaptea zi a sărbătorii. Ei par să urmeze o veche tradiţie, căci după Cartea Jubi- lelor (sec. II î.e.n.) Şavuot se prăznuieşte la 15 Sivan, adică la şapte săptămîni de la ultima zi a sărbătorii de Pesah, dacă se presupune calendarul format din luni de cîte 28 de zile. Peşiţa (traducerea siri- ană) interpretează „ziua de odihnă" în Lev. 23—11 ca „a doua zi"; aceeaşi interpre- tare era dată şi de secta Zadakită din Damasc pînă în sec. al X-lea.

În timpurile biblice, Şavuot era o sărbătoare agricolă; în acea zi se aduceau în sancuar ca ofrandă două piini din făină de grîu, simbol al primelor roade (Lev. 23—17). Chiar din timpul cărţii Jubileelor şi mai tîrziu, în timpul perioadei talmudice şi-a pierdut semnificaţia agricolă. Şavuot deveni aniversara tradiţională a revelaţiei sinaitice (Zeman matan toratenu, înmîna- rei Torei"); după distrugerea celui de-al doilea Templu acesta deveni aspectul său major, după cum se vede prin citirea De- calogului şi prin alte ceremonii religioase ale zilei. Astfel, ideea celor „trei zile pen- tru întîmpinarea legii sinaitice (şelošet je- me hagbala) a fost aplicată celor trei zile dinaintea sărbătorii.

Şavuot-ul e prăznuit la 6 şi 7 Sivan. În seara primei zile se citeşc pasaje din Tora, din celelalte cărţi ale Bibliei, din Mişna pre- cum şi din Sefer Iţira şi Zohar şi un su- mar al celor 613 porunci şi interdicţii din Tora. Acest obicei, Tikun Leil Şavuot s-a născut probabil într-o perioadă timpurie şi a căpătat o largă răspîndire în Europa răsăriteană şi în Orient sub influenţa ca- balei lui Luria, ca începere din sec. XVI. În seara doua se citeşc Psalmi, probabil pentru că David, autorul lor tradiţional — după cum se spunea — s-a născut şi a murit de Şavuot.

Ideea revelaţiei sinaitice este desăvîrşită în slujbele de dimineaţă prin poemul Akdamut, recitat înaintea citirii Torei. Citirea cărţii lui Rut în dimineaţa celei de-a doua zile se face, fie din cauza legăturii acestei cărţi cu David, fie că această povestire se petrece în timpul secerişului orzului.

De Şavuot, în afară de capitolele cores- punzătoare acestei sărbători se citeşc De- calogul, esenţa Torei scrise, primite de că- tre Moşe pe muntele Sinai şi înmînată poporului prin cunoscutele Luhot habrit — Tablele Legămîntului.

Akdamut e un poem de slavă a Crea- torului şi a creaţiei sale, o relatare a felului în care cei drepti vor fi răsplătiţi în lumea de apoi. Autorul poemului Akdamut este Rabi Meir Berabi Iţhak care a trăit în sec. XI şi a fost hazan în oraşele germane Mainz şi Worms.

Cartea lui Rut — Megilat Rut — re- latează un episod din viaţa unei fete mo- abite cu care s-a căsătorit unul din reii doi fii ai unei familii de ludei plecaţi din patria lor — gonîţi de foamete — să-şi caute hrana în ţară străină. Atît capul familiei cît şi cei doi fii se prăpădesc. Rămîn în viaţă cele două nuroi şi soacra lor Naomi care hotărăşte să se întorcă în patria sa. Rut nu vrea s-o părăsească şi se întoarce cu ea în Iudaea. Devota- mentul ei este răsplătit, îşi reface viaţa cu Boaz care o răscumpără şi se căsăto- reşte cu ea. Legenda spune că din această căsătorie s-a născut neamul care l-a dat după cîteva generaţii pe David, regele psalmist.

În multe locuri, casele şi sinagogile sînt decorate de Şavuot cu ramuri, flori şi di- ferite plante; aceasta se leagă poate de vechiul caracter al acestei zile ca sărbă- toare a secerişului sau de faptul că Şavuot se credea a fi o zi a bilanţului recoltei fructelor pomilor. Un alt obicei caracte- ristic este că se mîncau în această zi di- ferite feluri de bucate preparate din lapte. În timpurile medievale Şavuot-ul mai era ziua în care copiii mici în vîrstă de 4 sau 5 ani erau duşi pentru prima oară la şcoală unde li se dădeau prăjituri unse cu miere şi pe care erau înscrise versete din Biblie. Adesea părinţii ofereau cu acest prilej un sul al Torei.

PREDICA DE IZKOR

A doua zi de Şavuot (18 mai 1964) în cadrul predicii dinaintea rugăciunii de pomenire a morţilor (Izkor) Emina- nenţa Sa D. Sef Rabin Dr. Moses Rosen a evocat momente deosebit de impresionante în legătură cu lagărul de exterminare de la Treblinka şi cu solemnitatea inaugurării mausoleului din acea localitate, la care d-sa a asis- tat recent.

LEGEA

(Fragment)

de THOMAS MANN

Nuvela „Legea" a fost concepută în anul 1944. Intenţiile marelui scriitor german sînt cu totul transparente, chiar în fragmentul pe care-l repro- ducem. Lumea se afla spre sfîrşitul marelui catastrofe, Războiul criminal supsesse într-adevăr, după expresia lui Thomas Mann, roşea din obraji omenirii. Neobosit în străduinţele sale de condamnare a fascismului, scri- torul foloseşte de data aceasta ele- mentul esenţial al Bibliei — Cele zece porunci — socotindu-le demne prin veşnicia lor valoare morală, să evoce o imagine a groaznicei tragedii. Cu o nemăpomenită forţă proiectă Thomas Mann aruncă blestemul asupra lui Hitler şi tuturor acelor care l-au urmat în acţiunea lui criminală. El blestemă pe acei, care au călcat ele- mentarele principii umane, cuprinse în „Legea" revelaţiei sinaitice, rostind un „Amin" puternic la eforturile ome- nirii pentru distrugerea criminalilor şi ştergerea numelui lor din rîndul ome- nilor.

„Şi li s-a spus fiilor lui Israel să ter- mine jalea şi să-şi pună podoabele — excep- ţind cerceii: aceştia au fost jertfiţi păcatului. Şi tot norodul veni în faţa lui Moşe pentru a primi din mîna lui mesajul lui Dumnezeu de pe înălţimile muntelui; Tablele cu cele zece porunci.

„Primeşte-le, seminţie a părintelui meu — zise el — şi păstrează-le cu sfinţenie în cortul Domnului; învăţătura lor, pă- strează-o însă cu sfinţenie în tine, ca să fie călăuză tuturor faptelor tale, căci ea e le- gămintul legămîntului, simburile legii, sfin- ciuvinţii, scrisă de Dumnezeu, pe scurt, este Abecedarul comportării omeniei. A scris-o în limba voastră, dar semnele pot sluji în nevoie scrierii în limbile tuturor popoarelor; căci El e Domnul tuturor. Deşi Abecedarul Său şi cuvîntul Său se îndreaptă către tine, popor al lui Israel, el se adresează totodată tuturor.

În sfînca muntelui am cioplit Abecedarul Comportării umane, dar cioplită să fie şi în carnea şi în singele tău, norod al lui Israel, înecî oricine ar călca o vorbă din cele zece porunci să fie cuprins de spaimă faţă de el însuşi şi de Dumnezeu, iar inima să-i îngheţe în piept pentru că a păşit peste zăgazul ridicat de Dumnezeu.

Ştiu şi Dumnezeu o ştie dinainte, că poruncile sale nu vor fi respectate, că ori- cînd şi oriunde cuvîntul lor va fi călcat. Dar inima celui care le calcă să îngheţe cel puţin de spaimă, să ştie că poruncile-s scrise şi în carnea şi în singele lui, să recunoască valabilitatea lor.

Dar blestemat să fie acela care vine şi spune: „Nu mai sînt valabile". Blestemat fie acela care vă învaţă: „Sînteţi liberi să le călcaţi! Mîniţi, uciideţi şi jefuiţi, trăiţi în desfrîu, profanaţi, daţi pe seama tăişului pe mama şi tată, că aşa-i stă bine omului şi gloriificaţi numele meu că v-am vestit marea libertate!"

Acela care va ridica un vîtel de aur şi vă va chema zicîndu-vă: „Acesta-i Dumnezeu vo- stru! În cinesta lui vă e permis tot dezlăn- ţuiţi-vă în jurul acestei creaturi în dantul des- frîului." Puternic va fi sfînd pe socul lui de aur şi recunoscut de cei mai înţelepţi, convins că din faşa gîndului omului e pornit spre rău. Dar numai atît va şti şi nimic mai mult. Şi cine ştie doar atît e prost ca noaptea şi mai bine nu s-ar fi născut. Nimic nu ştie el de legă- mîntul între Dumnezeu şi Om, legămînt pe care nimeni nu-l poate frînge, nici Dum- nezeu şi nici Omul, căci de neînfrînt este. În şuvoaie va curge singele din pricina prosiei sale negre, atîta sînge încît vor pîli obraji omenirii şi va pieri roşeaţa din ei, da nu va avea încotro: criminalul va trebui înfrînt.

Şi vreau să ridice piciorul — vorbeşte Domnul — şi să-l strivesc în noroi pe criminal, să-l scufund o sută deisprezece stîmîni în adîncul pămîntului, iar fie om, fie animal să ocolească locul unde l-am scufundat: să-l ocolească şi păsările ceru- lui în zborul lor, şi cine-i va pomeni nu- mele, să scuipe în cele patru bălăi ale vîntului, să-şi ştergă buzele şi să rosteas- că: „Fereşte-mă". Pentru că pămîntul să fie din nou pămînt, o vale a nevoilor, dar nu un şes al desfrîului. Spuneţi, cu toţi Amin!"

Şi tot norodul spuse: Amin!

RUT
desen
de S. Raskin

PIRKEI AVOT

Potrivit obiceiului, începînd din săptămîna ce urmează sărbătorii de Pesah şi pînă la Roş Haşana, se repetă în fiecare sîmbătă după rugăciunea de Minha un ca- pitol din Ciclul intitulat Pirkei-Avot, care conţine fragmente din cuvintele înţelepte ale străbunilor. Ciclul e împărţit în şase capitole care se repetă succesiv de patru ori în interval de timp între Pesah şi Roş Haşana.

20 Iar — Pericopa Emor Pirkei Avot. cap. 4

Spunea ben Zima: Cine este înţelept? Acela care învaţă de la orice om. După cum scrie: datorită învăţătorilor mei m-am luminat. Cine este viteaz? Acela care ştie să-şi învingă patimile. Precum scrie: de preferat este acela care-şi învinge patima aceluia care cucereşte cetăţile. Cine este bogat? Acela care se mulţumeşte cu partea lui. După cum glăsuieşte scriptura: Ferice de tine, de vei minca din truda mîinilor tale şi bine îţi va fi. Ferice de tine în lumea asta şi bine de tine în lumea de apoi. Cine-i vrednic de cinste? Acela care acordă cinste altora. Precum scrie în cele sfînte: pe cei ce-mi acordă cinstea îi răsplătesc cu cinste iar celor care mă dis- preţuiesc le răspund cu dispreţ.

27 Iar — Pericopa Behar, Behukotai, Pirkei Avot cap. 5

Prin şapte lucruri se caracterizează un prost şi prin şapte lucruri un inteligent. Un înţelept nu vorbeşte în faţa unuia care-l întrece în ştiinţă şi învăţătură; nu-l intrupe pe interlocutorul său; nu se grăbeşte să răspundă; pune întrebarea în mod concret; răspunde cum se cuvine, în ordinea în care a fost întrebă; cînd n-a auzit ceva spune deschis; n-am auzit mărturisesc adevărul.

Contrariul lor îl caracterizează pe cel prost.

5 Sivan, Pericopa Bamidbar, Pirkei Avot cap. 6

Nu alerga după mări, nu rîni onoare. Caută să înfruptieşti mai mult decît ai înocătat. Să nu poţesteşi masa regilor, căci masa ta modestă e mai mare decît a lor şi coroana ta mai valoroasă decît a lor. De bună credinţă e Domnul tău şi-ţi va răsplăti faptele tale.

12 Sivan — Pericopa Neso, Pirkei Avot cap. 1

Hilel spunea: Îi din discipolii lui Aharon, iubeşte pacea şi străduieşte-te pentru ea. Iubeşte oamenii şi apropiie-i, de învăţătură.

19 Sivan, Pericopa Behaalotha Pirkei Avot cap. 2

Raban Gamaliel, fiul lui rabi Iehuda Hanasi spunea: E bine să împleteşti în- vîţătura Torei cu bună-cuviinţă: ostîndu-ne într-amină, îndurăm răul. Şi orice învăţătură care nu e însoţită de aplicarea ei în practică, e zadarnică şi aduce după sine păcatul.

SĂ NU UCIZII!

(Reflecții pe marginea unor întâmplări)

Priveam la fotografiile unor monumente ridicate în amintirea celor morți la Treblinka și la Buchenwald. Știu că aceste contemplări nu sunt totdeauna recomandabile pentru liniștea sufletească (unii se și feresc cu grijă de astfel de amintiri); dar faptele rămân fapte și cursul istoriei nu poate fi întors.

Tocmai terminasem de citit o năvală inepuțată mai de mult; gândurile îmi zburau spre un trecut nu prea îndepărtat, spre un trecut a cărui ghiară ascuțită încă mai scurcă suferințele și viețile oamenilor. Dar poate e mai bine să spun câteva cuvinte despre năvală. Personajul principal este un german Walter Kunhardt, profesor universitar de filozofie, în timpul studenției avusese idei politice avansate, el fiind, după cum îl descrie autorul: „...o natură generoasă, cu o mare înclinare spre poezie, muzică, visare sentimentale, speculații filozofice dezinteresate”. Cu aceste idei intră în perioada 1932—1933, perioada ascensiunii și instaurării la putere a bandelor hitleriste. Din dorința de a-și păstra postul, din lășitate morală, el refuză să-și ajute pe bunul prieten evreu, profesor universitar și el, cărui intr-un anumit fel îi datora și situația profesională; evreul Wilhelm Rosenkrantz, urmărit de către nașiști, nu găsește nici un fel de sprijin la cel ce-i fusese atât de apropiat. Și astfel, Walter Kunhardt, recurgând la tot felul de tertipuri față de propria conștiință, a deschis drumul ucigașilor, devenind și el o necălată a bestialității și terorii. Pășit pe drumul carierismului și al compromisiului, fostul generos și pacifist sfârșește — în Franța ocupată — prin a comanda plutonul de execuție și a trage cu pistolul într-un alt bun prieten al său, Pierre Camus. Umanist lucid și consecvent, profesorul francez nu și-a ascundea disprețul față de ticăloșii ocupații, fiind o pildă vie de atitudine demnă pentru studenții care îi auziau cursurile. Bine înțeles în tot acest timp Walter Kunhardt ca un intelectual ce era, își făcuse tot soiul de argumente prin care se justifică față de sine însuși.

Nuvela ne arată că logica implacabilă a faptelor, silește pe acel pornit pe drumul compromisului și a lășității, să devină dintr-un om ce afirma principiul etice superioare un simplu și vulgar ucigaș. Titlul nuvelei: „Tu ne tueras point” (Să nu ucizi); autor Jules Romains; anul de apariție: 1944.

Să nu ucizi! Să nu ucizi!

De mii de ani cei mai buni dintre oameni, au gândit și au sperat că semenii lor își vor însuși o serie de imperative morale dintre care primul era respectul vieții semenului tău: „Să nu ucizi”. Povestea biblică ne spune că lumea a fost înșelată de prezența oamenilor prin dragoste; și tot Biblia arată că imediat după aceea a urmat o crimă: Cain și Abel și-au făcut apariția în conștiința oamenilor: „ucigașul” și „ucisul” apăsă și astăzi cu o forță uriașă pe destinul nostru al tuturor.

În prezent atenția opiniei publice mondiale — printre alte multe sollicitări — este îndreptată și spre Frankfurt, spre procesul Auschwitzului, spre acel sinistru loc denumit pe drept cuvânt „fabrica morții”. În acest proces, chipul nazismului își reliefează noi fețe; în scoaterea la iveală a acestor fețe niciodată nu

se va face prea mult, niciodată nu se va putea spune deajuns, căci nazismul prin antisemitismul său, prin cultul forței, prin cinismul și diabolismul politic, prin negarea sfărnată a oricăror principii umane, reprezintă o concretizare a tot ceea ce poate produce obscurantismul, sovinișmul, primitivismul și frica. Demascarea nazismului nu va putea înceta niciodată, așa cum niciodată nu va putea înceta lupta împotriva nedreptății și întunerului.

Monumentul în memoria martirilor de la Buchenwald. Sculptură de L. Bancel, la cimitirul Pere Lachaise, Paris

lăță încă unele întâmplări și chipuri care ar părea minore pe lângă atâtea grozăvii aflate, dar care își au totuși semnificația lor. Meditații și concluziile pășărilor le bine, pe veșnicie, în așa fel încât niciodată nici voi, nici copiii voștri, nici un om cinstit, să nu le poată uita.

Robert Mulka, fostul adjunct al comandantului lagărului Auschwitz, declară că el n-a văzut nimic, n-a știut nimic, n-a ordonat nimic.

Ce vreți de la mine? a strigat Franz Hoffman (care are pe conștiință multe crime oribile), „noi simțem cetățeni obișnuiți”.

Președintele comitetului de judecată de la Frankfurt, dr. Hofmeyer adresându-se acuzatului Bednarek:

— Se pare că pentru d-ta era un fel de joc omoritul oamenilor?

Acuzatul Bednarek a răspuns: „Nu e ade-

vărat, eu sînt un om cu frica lui Dumnezeu”. Replica președintelui Hofmeyer: „Într-adevăr există mărturie care atestă că d-ta îngheuncheai lângă victimă, te rugai, apoi te scula și omorai încă un om”.

Copiii erau arși de vii în „fabrica morții” și acest fapt era cunoscut și de către inocentele victime care se amenințau între ei, în joacă: „vezi că o să ieși pe coș” (coșul crematorului N.R.).

Aceste aspecte nu sînt decît o parte din imensa tragedie care s-a deslășurat la Auschwitz, la Buchenwald, la Treblinka, în sute de lagăre ca și pe întreg teritoriul Europei ocupate de nașiști.

În acest răstimp, 1941—1945, răstimpul în care 6.000.000 de evrei au fost omorîți, o tăcere imensă a fost așternută asupra îngrozitoare crime, asupra celor mai mari crime împotriva legilor umane: oamenii refuzau să creadă că așa ceva e posibil. Și a fost posibil!

Acum, cînd trecerea timpului în loc să panseze rănile scoate la iveală noi fapte îngrozitoare, devine din ce în ce mai imperativă actualitatea lui „Să nu ucizi”.

Auschwitz Buchenwald, Treblinka, etc. sînt toate niște procese care nu se vor putea încheia niciodată, deoarece niciodată conștiința umană nu trebuie să adormă pe moale perioade uitării. Sînt cazuri cînd uitarea înseamnă crearea de posibilități ca asemenea crime să se repete, crime nu numai împotriva evreilor, ci crime împotriva tuturor popoarelor, împotriva întregii umanități.

Dezvelirea unui monument, cum a fost dezvelirea celui de la Treblinka, dovedește că oamenii nu vor să uite ceea ce a constituit cea mai gravă infracțiune morală, încălcarea lui „Să nu ucizi”. Dezvelirea monumentului de la Treblinka, constituie un nou apel către omenire, arătînd că în cele mai dificile situații — ori cit de greu ar fi — cei drepli trebuie să rămîna fideli acelor valori morale care mențin noțiunea de umanitate și speranța într-un viitor mai bun.

În amintirea celor șase milioane de evrei omorîți pentru că erau evrei, în amintirea celor șase milioane de evrei omorîți de către neamăni, să ne amintim sfîrșitul unei cărți dedicate acestei înfrîntoare tragedii, cartea lui André Schwartz-Bart: „Ultimul dintre cei Drepli”.

„Și așa s-a împlinit cu milioane, care au trecut de la starea de Luftmensch la aceea de Luft. Nu voi traduce. Deci, această poveste nu se va termina cu un mormînt, care să însemne aducere aminte. Căci fumul care iese din coșul crematoriilor este supus legilor fizice ca oricare alt fum: particulele se adună și se împrăștie, după cum sînt duse de vînt. Singurul pelerinaj ar fi, stimate cititor, de a privi cîteodată, cu melancolie, un cer ce vestește furtună”. (....)

„E adevărat, uneori îmi simt inima sfîșiată de atîta durere. Dar adesea, deobiceie seara, eu mă gîndesc că Erni Levy, mort de șase milioane de ori, este încă viu, undeva; unde, nu știu...”

Eri, cum stăteam tînuț în mijlocul străzii, cuprins de disperare, o picătură de milă a căzut din înalturi pe fața mea; dar nimic nu agita aerul, iar pe cer nu era nici un nor... nu era decît o prezență”.

P. S.

Predica rostită în Sinagoga din Varșovia

(urmare din pag. 1)

Varșoviei sînt dărimurile, lăcașele sfînte, suferințele de sinagogi au dispărut pînă la urmă, n-ar fi existat, în locul lor, zărm ale altare. Un nesfîrșit șirag de locuri în care רסרסו נפשו, „singele nostru a fost vîrsat precum apă”. Din întreaga Tora, n-a rămas aci decît פסוק אחד: „Invațatura preotilor, invațatura jertfei, a unui uriaș holocaust pe care l-au adus cele trei milioane și jumătate de evrei polonezi”.

מה נורא המסוק הזה, אין זה כי אם בית א' וזה שער המסוקים.

„Iaacov după ce s-a trezit din al său vis, a exclamat: „O! ce îngrozitor e acest loc. Nu e altul decît casa lui Dumnezeu iar aci gile. Aci însă se află שער המסוקים „poarta și poarta cerului” (Genesis 28-47). Iată, ne aflăm după coșmarul pe care l-am trăit, privim în jurul nostru și ne găsim în unicul loc pe care îl mai putem denumi „casa lui Dumnezeu” din acest oraș în care odinioară sute de mii de frați și surori își înălțau ru-Cerului”. Toate porțile Cerului au fost ferecate după marea noastră catastrofă — ne învață înțelepții noștri — numai una singură a rămas deschisă: „poarta lacrimilor”.

„Da, iubiți frați, trimiși ai obșturilor lui Iaacov, nu ne-au rămas decît lacrimile. Aci se află poarta cea miraculoasă prin care ele se înalță către Cer. Aci, între aceste ziduri care s-au îmbibat de rugile martirilor תרתי ביה המדרגות: între acești „pereli care stau măturie” (Talmud Bavli Bava Meja 59), plînsul nostru se unește parcă cu acel al sfinților mucenici”.

„În visteria lui Dumnezeu există o comoră de neprețuit. E cupa în care Atotputernicul picură, lacrimă cu lacrimă, tot plînsul oamenilor drepli, toată suferința ome-nească. Nici o lacrimă nu e irosită în van, nu e vîrsată în zadar. Toate sînt numărate cu grijă, cu dragoste de Părintele Cereș... Veni-va ziua în care „cupa cea de lacrimi plină” va face loc ליום יסקות „ziurii”. Iată nădejdea noastră. Iată ruga noastră”.

SERVICIUL DIVIN OFICIAT DE EMINENȚA SA DL. ȘEF RABIN LA TREBLINKA

Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. M. Rosen a oficiat serviciul religios de comemorare a martirilor căzuți.

„Al Kiduș hașem” la Treblinka. D-sa a rostit psalmii 74, 79 și 137 și a rostit rugile de „Eil malei rahamim” și „Kadiș”.

Documente inedite despre lagărul morții din Treblinka

În ziarul „Folks Sztyme” din Varșovia au apărut recent, în legătură cu dezvelirea Monumentului de la Treblinka, o serie de documente referitoare la această fabrică a morții. Documentele apărute aparțin Arhivelor Institutului de istorie a Partidului auriilor lor fiind însă necunoscuți. Reproducem patru din cele cinci documente, titlurile fiind cele ale originalului.

Iadul de la Treblinka

— Mașina morții

DOCUMENT Nr. 2

Duminică 6 septembrie 1942, am fost scos împreună cu soția mea de către bandiții fasciști, din locuința noastră din Ghetoul Varșoviei. Am fost duși la punctul de adunare (Renumit Umschlag Platz n.r.).

Noaptea am petrecut-o sub cerul liber, iar dimineața pe la ora 7 am fost îmbrînchiți împreună cu aproximativ încă 5000 de persoane într-un tren de marfă cu 40 de vagoane, cite 120 de persoane într-un vagon. Pe la ora 11 am ajuns la Alalîn; aci muncitorii de cale ferată polonezi au fost schimbați cu personal nemțesc și după un sfert de oră ne aflăm în lagărul de la Treblinka, care era împrejmuț cu gard înalt de sîrmă ghim-pată. De ambele părți se află în lagăr niște barăci nu prea spațioase. Imediat au fost despărțite femeile și copiii de bărbați. Femeilor li s-a poruncit să meargă în baraca din stînga, iar înainte de a intra trebuiau să-și scoată pantofii și să-i lege pereche. În barăci femeile au trebuit să se

dezbrace și împreună cu copiii goi au fost gonite pe un drum lateral înspre barăciile uriașe din Treblinka 2 (acolo era lagărul de exterminare). Drumul era mărginit de ambele părți cu sîrmă ghim-pată. În acele barăci trebuia să fie o baie, dar în realitate acolo pîndea moartea prin gaze. Nu știu ce fel de gaz este, știu doar atît că după gazele cadavrele au o culoare de un albastru îngrozitor. Nu știu unde se golesc barăciile după gaze, știu doar că o mașină specială sapă gropi uriașe și lucrează toată ziua. După femei au fost duși și bărbații spre barăciile morții, fiind și ei în prealabil siliți să se dezbrace pe loc.

Soarta tragică a deținuților de lucru.

Am reușit să mă strecur lingă un grup de evrei care munciau la transportarea efectelor celor goniti în camerele de gaze. Din acest grup fac parte muncitorii evrei aleși zilnic din transporturile noilor veniți. Nu știu cit de mare e numărul celor uciși la Treblinka, dar munții de haine, și pantofi sînt uriași, ajungînd pînă la eta-

jul II pe o suprafață uriașă. Supravegherea muncitorilor o fac 40 de evrei, cu un comandant și un ajutor de comandant. În afară de ei se mai află pe suprafața lagărului vreo 40 de ucraineni înarmați cu un caporal în frunte. La extremitățile lagărului se văd trei turnuri de observație, pe fiecare din ele aflîndu-se o mitralieră deservită de un ucrainean. Comandantul lagărului este un căpitan SS care are sub comanda lui doi ofițeri: șii și 8 subofițeri. În fiecare zi, chiar de dimineața, la apel comandantul alege din mijlocul muncitorilor evrei „material uman pentru topit”, cei murdari, stîlciți în bății, chinuți, bolnavi. Făcea doar un semn cu degetul să stea de o parte. Erau deacum condamnați la moarte. Transporturile următoare vor aduce noi forțe de muncă.

Muncitorii evrei sînt crunt bătuți cu orice ocazie de către Kapo evrei. Bătăile sînt atît de crunte, încît adeseori, cel bătut e dus direct la groapă. La cîteva zile vin trenuri lungi de marfă în care se încarcă lucrurile sortate ale celor uciși la Treblinka. Cu un astfel de tren am reușit să fug din iadul de pe pămînt.

15 noiembrie 1942.

DOCUMENT Nr. 3

Fantoma — Treblinka

15 minute un tur al morții în camera de gaze.

Conform informațiilor pe care am reușit să le obțin, instalațiile teh-

nice de la Treblinka pentru exterminarea în masă, au fost atît de perfecționate, încît în toamna anului trecut (1942) au fost uciși la Treblinka, zilnic 15.000 de evrei. Majoritatea sînt uciși în niște băraci care reprezintă chipurile o baie, dar în fond sînt camere de gaze.

Exterminarea durează 15 minute. Într-o vreme evreii gazați au fost îngropați și acoperiți cu un strat de ciment. Acum cei uciși nu mai sînt acoperiți cu pămînt, ci cu un soi de acizi puternici care transformă cadavrele cu oase cu tot într-o masă diformă și în ultimă instanță în cenușe. Pentru a șterge, probabil, urmele exterminărilor în masă, nemții au început să deschidă gropile comune acoperite cu pămînt și să le distrugă cu acizi. Din aceste morminte urcă fum și se răspîndește un miros îngrozitor care te ține la o distanță de 10 km.

24 aprilie 1943.

DOCUMENTUL Nr. 4

Organizația de luptă evreiască de la Treblinka

La Treblinka au rămas în ultima vreme numai cîteva sute de evrei. Erau meseriași folosii de nemți la diferite munci printre care și munca în lagăr. Au fost duși de pildă să deschidă gropile comune cele mari ai celor uciși la Treblinka și să ardă cadavrele. O parte a acestor evrei rămași în viață la Treblinka, au creat o organizație de luptă subterană. Într-o zi și-au ales un moment prielnic pentru o acțiune. O parte a garnizoanei

nemțești și ucrainiene a plecat la baie. Evreii s-au năpustit asupra celor rămăși de pază, i-au dezarmat, au ucis vreo 50 de nemți, și ucrainenii și apoi nu dat foc barăciilor. Toți evreii care se mai aflau în lagăr au fugit în pădurile din împrejurimi. Nemții au organizat mari razii în care au fost prinși o parte din evreii fușii și au fost uciși; alții au reușit să fugă mai departe.

26 august 1943.

DOCUMENTUL Nr. 5

Din lagărul în flăcări la lupta de partizani.

În ultimele săptămîni au sosit la Varșovia știri despre evenimentele din fabrica morții de la Treblinka. După date fragmentare din diferite surse cele întimplare se prezintă în felul următor:

În Treblinka se aflau vreo 3000 de evrei care au fost folosiți sub amenințarea revolverelor la îngroparea miilor de uciși.

La rîndul lor și aceștia au fost lichidați, după ce n-au mai fost necesari. În cele din urmă s-au revoltat. Au ucis cîteva zeci de S.S.-iști, au pus mina pe arme și după ce au dat foc în barăciile lagărului au fugit în pădurile din împrejurimi. Din lagăr au fugit vreo 2800 de deținuți, mare parte dintre ei înarmați. Ei au început o luptă de partizani, pricinind pierderi serioase expedițiilor speciale ale nemților.

„Glos Varșovi” nr. 49 din august 1943.

Știri

REZISTENȚII NU UITA

Organizația din New York a „Rezistențelor din Ghetoul Varșoviei”, organizație care numără 200 de membri, și-au exprimat recunoștința față de poporul danez pentru ajutorul dat evreilor în timpul persecuției naziste; această organizație va ridica la New York un monument în amintirea luptei împotriva fascismului.

SIR WILLIAM WALTON

Unul dintre cei mai cunoscuți compozitori englezi Sir William Walton și-a dirijat în Israel lucrarea sa „Os-pățul lui Belșazar”; oratoriul a fost executat în ebraică de către corul și orchestra filarmonică israeliană în orașele Ierusalim, Tel-Aviv și Haifa și s-a bucurat de mare succes. În declarațiile făcute cu prilejul acestei vizite, compozitorul englez a menționat o serie de interesante lucrări ale muzicienilor israelieni, având cuvinte de deosebită laudă pentru compoziția lui Mordelaj Selter: „Veghea de la miezul nopții”.

CASA EVREIASCĂ A CULTURII

În Varșovia se va construi o Casă Evreiască a Culturii care va fi sediul central al tuturor organizațiilor sociale și culturale evreiești din Polonia. Împreună cu alte construcții care vor fi ridicate în acest an, Casa Evreiască a Culturii va marca cea de-a douăzecea aniversare a existenței Poloniei populare.

EVREII DIN GERMANIA PROTESTEAZA

Conducătorii evreilor din Germania de Vest au cerut guvernatorului federal să ia măsuri împotriva propagandei antisemite pe care o fac unii studenți din anumite state arabe.

De asemenea s-a cerut să se ia măsuri împotriva profesorului Hofstätter, directorul Institutului de Psihologie din Hamburg, care a susținut în mod public că omorirea evreilor de către nașiști a fost un act admis de legile războiului.

PREMIERĂ LA VIENA

Piesa lui Rolf Hochhuth „Reprezentantul” a fost prezentată în premieră la Volksbühne din Viena, bucurându-se de un mare succes. Majoritatea ziarelor din Austria au făcut o primire favorabilă acestei piese, chiar și acelea care nu sînt de acord cu punctul de vedere al lui Hochhuth în legătură cu lipsa de atitudine a Papei Pius al XII-lea față de persecuțiile naziste.

IMPOTRIVA RASISMULUI

Doi membri ai Parlamentului suedez, d-na Ingrid Segerstedt-Wiberg și d-nul Mac P. Hamrin, au propus votarea unei legi prin care orice discriminare rasială să fie considerată ca fiind ilegală. D-na Segerstedt-Wiberg, este sora decedatului profesor Torgny Segerstedt, care în timpul războiului a avut o deschisă și curajoasă poziție antinazistă.

BROȘURA UNUI PREOT

Autoritățile eclesiastice spanole au răspinsit o broșură prin care se condamnă antisemitismul; broșura intitulată „Noi. Evreii” a fost scrisă de un preot spaniol, Jose Jimenez Lozano; în cuprinsul ei se pot citi următoarele rînduri: „Antisemitismul este o pată pe civilizația actuală”, „nimeni nu se poate numi creștin dacă nu face tot ceea ce poate pentru a lupta împotriva oricărui fel de antisemitism”.

DECLARAȚIILE LUI ABDUL AZIZ ZU'BI

Abdul Aziz Zu'bi, primarul adjunct de origine arabă al orașului israelian Nazaret, a declarat: „Eu cred că noi Arabii din Israel putem fi o punte între Israel și Statele Arabe. Orice conflict între națiuni este zădărnice și tragic, dar un conflict între două popoare (de aceeași origine este cel mai tragic dintre toate”.

Călătoria Eminenței Sale D-l Șef Rabin și D-nei Dr. M. Rosen în Polonia

Rectorul Universității din Varșovia, Prof. Dr. Stanislaw Tursky, președintele Comitetului de onoare pentru construirea mauseului de la Treblinka, a invitat pe Eminența Sa D-l Șef-Rabin al Cultului Mozaic din R.P.R., Dr. Moses Rosen, să participe la inaugurarea monumentului comemorativ ridicat în memoria celor 800.000 evrei deportați la Treblinka din zece țări europene și exterminați acolo de nașiști. Se va inaugura de asemenea și monumentul ridicat în memoria a 10.000 polonezi care au fost uciși în același lagăr.

Solemnitatea are loc la 10 mai 1964. Eminența Sa și D-na Dr. Rosen au plecat luni 4 mai 1964 în R.P. Polonă urmînd a

în cursul celor două zile de ședere la Budapesta, oaspeții au vizitat diverse instituții ale Comunității Evreilor maghiari.

SOSIREA LA VARȘOVIA

Joi 7 mai 1964 Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. Rosen și doamna au sosit la Varșovia. La aeroport, d-lor au fost salutați de către o delegație a comitetului social-cultural al evreilor din R.P. Polonă în frunte cu dl. S. Fischgrund precum și de o delegație a Uniunii Comunităților evreiești în frunte cu dl. Rabin Zibes din Wrocław.

D-na Frenkel, soția președintelui Uniunii Comunităților, a oferit flori d-nei dr. Rosen.

Eminența Sa dl. Șef. Rabin și D-na Dr. M. Rosen depun o coroană de flori la mauseul de la Treblinka

întrerupe călătoria 2 zile la Budapesta, la rugămintea d-lui Președinte al biroului central al evreilor din R.P. Ungară, Endre Sos.

La aeroportul Băneasa au fost prezenți spre a conduce pe d-na și dl. Șef Rabin, d-nii: av. Emil Șechter, secretar general al Federației Comunităților Evreiești, av. Daniel Segal, președintele Comunității Evreilor din București, av. Martin Băluș, președinte de secție în F.C.E., Rabin I.M. Zalman, membru în Consiliul superior rabinic, președintii sinagogilor, hahami și cantori precum și numeroși enoriași.

De asemenea a fost de față dl. Onțanu, reprezentantul Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri.

SOSIREA LA BUDAPESTA

La aeroportul Budapesta d-na și dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen au fost întâmpinați de către d-na și dl. Endre Sos președintele Biroului Central al evreilor maghiari, dr. Imre Beneschofski Șef Rabinul Cultului Mozaic din R.P.U. Prim rabin Schik Jenő, președintele Secției ortodoxe a Biroului Central al evreilor maghiari, Prim Rabin dr. Salgo și dr. Tibor Pener secretarul general al Biroului Central al Evreilor maghiari.

ÎN STRADA MILA Nr. 18

Vineri 8 mai 1964 s-au împlinit 21 ani de cînd ultimul punct de rezistență al eroicilor luptători din ghetoul Varșoviei, bunkerul statului major al răscălei din str. Mila nr. 18 a fost nimicit de fasciști.

D-na și dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen au asistat la depunerea coroanelor de flori, cu această ocazie, în memoria aceluia care au scris pagini de glorie în epopea luptei anti-hitleriste.

REINTOARCEREA ÎN ȚARĂ A EMINENȚEI SALE DL. ȘEF RABIN ȘI A DOAMNEI DR. M. ROSEN

Vineri 15 mai s-au reintors în țară, venind de la Varșovia, Eminența Sa dl. Șef Rabin și D-na Dr. M. Rosen. La aeroportul Băneasa d-lor au fost salutați de d-nii av. Emil Șechter secretarul general al F.C.E., av. Daniel Segal președintele Comunității Evreilor din București, av. Martin Băluș, președinte de secție în F.C.E., Rabin I. M. Zalman, cleric, președintii de sinagogi etc.

A fost de asemenea prezent dl. Director Onțanu din Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri.

Eminența Sa dl. Șef Rabin și d-na dr. Rosen împreună cu d-na și dl. Ing. Frenkel, președintele Uniunii Comunităților din Polonia și dl. Rabin Zibes din Wrocław la depunerea florilor în str. Mila 18 (Bunkerul statului major al răscălei din ghetoul Varșoviei)

Știri

NOUL FILM AL SOFIEI LOREN

Sofia Loren, joacă rolul unei tinere evreice în noul său film „Judith”. Scenariul filmului este scris de cunoscutul scriitor Lawrence Durrell; subiectul se referă la o deținută în lagărele de concentrare naziste, care la sfîrșitul războiului pornește să-și caute surioara și sfîrșește prin a o găsi în Israel, unde de altfel este turnat o parte din film.

EROUL GHETOULUI

Unul dintre conducătorii răscălei din Varșovia, dr. David Wdowinsky, profesor de psihologie și psihiatrie la Universitatea din New York, a publicat de curînd o carte intitulată „Și noi nu am fost salvați” în care descrie curajoasa luptă a combatanților din Ghetoul Varșoviei. În vîrstă de 65 de ani, dr. Wdowinsky, a fost în cursul vieții sale obiectul a trei condamnări la moarte, din care prima a fost pronunțată pentru că a organizat o unitate de autopărare la Lvov împotriva pogromiștilor.

FAPTE...

Principala clădire a fostului lagăr de exterminare de la Dachau a ars pînă la temelii. Se bănuiește că incendiul se datorează unui act criminal, deoarece grupările neonaziste din Germania de Vest s-au împotrivit la transformarea acestei clădiri într-un muzeu memorial așa cum fusese plănuț.

Evreii din Germania de Vest au hotărît să planteze lîngă Ierusalim o pădure, în amintirea celor 180.000 de evrei germani omorîți de nașiști.

ROGER PEYREFITTE

Romancierul francez Roger Peyrefitte, a terminat de curînd ultima sa carte intitulată „Evreii”. După cum declară scriitorul „el dorește să dovedească că antisemitismul este de neconceput pentru orice om cult”; „Evreii timp de multe sute de ani au fost printre cele mai calomniate popoare din lume”; aceste declarații au apărut în ziarul italian de stînga „Paese Sera”.

O PREMIERĂ PE BROADWAY

„Reprezentantul” celebra piesă a lui Rolf Hochhuth, în care este criticat Papa Pius al XII-lea pentru lipsa de atitudine față de barbaria nazistă, în ciuda multor împotriviri, a fost pusă în scenă la New York de către Herman Șumlin. Rolul de funcționar Papă va fi interpretat de Emlyn Williams.

POZIȚIA FOȘTILOR PARTIZANI

Organizația israeliană a partizanilor și luptătorilor din Ghetoul Varșoviei, a protestat pe lîngă municipalitatea orașului Tel-Aviv, împotriva probabilei participări a Germaniei de Vest la Tirgul Internațional din Tel-Aviv. Organizația a anunțat că va lua măsuri pentru a zădărnici „aparitia în primul oraș evreiesc a unor steaguri germane”.

TURNEU TEATRAL ÎN AMERICA DE NORD

Habima, vestitul teatru din Israel, a întreprins un turneu în S.U.A. și Canada; în afară de celebra piesă „Dibuck”, au mai fost prezentate două piese moderne israeliene: „Fiecare are șase aripi” de H. Bar-Tov și „Copiii Umbrelor” de B. Z. Tomer.

VIZITA D-LUI MONTINI

Senatorul Ludovic Montini, fratele Papei Paul al VI-lea, a vizitat timp de patru zile locurile sfinte din Israel. Senatorul a trecut prin Israel întorcîndu-se de la Bangkok unde a avut loc sesiunea Fondului Națiunilor Unite pentru Copii.

ROLURILE LUI ROBERT HIRSCH

Robert Hirsch, celebrul actor de la Comedia Franceză a plecat în Israel pentru a juca într-un film turnat de producătorul Alex. Joffe. În acest film actorul francez va interpreta nu mai puțin de 13 roluri.

געקומען קיין בערדיטשעוו.
זיין ער געווען אין דער
באנדיה און האט געווארע
אויף קוויטן, זיי זאלן קומען
אויפן דעם סוף. דער
וועג איז אבער נישט געקע-
נט, און רבי יעקב יוסף האט
זיך דערפון זייער שטארק
זעהר געווען און ער האט זיך

פונעם רעליגיעזן יידנטום פון דער
רומענישער פאלקס־רעפובליק

דער דענקמאל פון טרעבלינקע

[illegible]

הם— ווילן דאבס זיך זאָגן
זיך די ערשטע נעמליכע ווער-
ער. ביז איציר ביסמו נע-
מען אין בית-עבדים, אין
געבטשאפט, איציר נייסא
רויס אויף די אומסופיקע
מען פון פרייהייט און גליק.
זיך איציר האָט זיך דין גוף
ייגעבוין אונטער דער

אין מיפער פֿינצטערנישט
אָס אַ בליץ נעשפּאַלמֶן רעם
ימל פֿון דער מענשהייט.
אָס האָט אויפֿגעבליצט דאָס
יכט פֿון אמת, צעשרייבנדיק
י טונקלקייט פֿון אינגאָראַני.
יין דערנאָכט־שיטקייט פֿון
יין אָרדנען פֿון מענשטלעך
ער האָט אָפֿגעהילעבט אַ

A dramatic engraving depicting a storm. In the foreground, a large crowd of people is gathered, looking up in awe and fear. Several figures in the front row are gesturing towards the sky. The middle ground shows a vast, open landscape with a line of trees or a distant city. The sky is filled with dark, swirling clouds and multiple bright, jagged lightning bolts striking down. The overall style is characteristic of 18th-century book illustrations, with fine lines and cross-hatching for shading.

ישיש פון דעם סאטמאר,
אצינד גלייכסמו ירך אויס
שטאלץ און פריילעך, ווענדיג
דיק דעם בליק צו די הימלען.
בזוי אצינד ביסטו דעם עקראָן
ווי א וואָרם. פון היינט און
ווייטער ווערסטו ווי א ריו.
נאָך יציאת מצרים וואָלט
נישט געהאט קיין זון, ווען
דר וואָלט נישט דערגרייכט
צו דעם הר סיני. ווען הקב"ה

עדר, ער האָט געשראָגן בל
גנבות האָרץ די ווונדערלעכע
בשרה פון באַפֿריונג פאר
אונטערברוקע אין נע-
פֿלאַמע.
קולות וברקים. די ביו
אציד בלינדע האָבן אָנגע-
הויבן וען, ווייל דאָס ליכט
פון די הייכן האָט אליין אים
געברענגעלאָסעט און קיין שום
נעפל האָט זיך נישט געקאָנט
געשטעלן אין וועג פון די נע-
בענטשטע שטראַלע פון ער-
תורה, וועלכע איז געקומען
געוואַנדערטען די הערצער,
ובל, און היילן די ווונדן.
העט רויט אַת הַקולות
(שמות כ יח), אלעמענס
אויגן האָבן זיך געעפֿנט ברייט
אפארע ווייזע, וואָס האָט
געפֿירט שטראַלע פון די לוי-
חות הברית - אַ ווייזע, וועלכע
האָט צוגעגאָנגען נאָך פאר דער
גאָרע וועלט.

די ביו אצינד מויבע פאר
די נאכעלע שרעבענען פון
דער מענטשהייט האָבן אנגע-
הויבן הערן, ווייל דער נאמען
חלל איז דערצויערעט געוואָרן
פון די קולות וואָס האָבן
אירומגעפֿען די ערד מיט
דעם מעסאָש פון ליבשאַפֿט.
די מענטשן האָבן געדענקט
אין דער מיפער נאכט די זון
וואָס וועט באַרומיכט די ציי-
טן פאר אונדז באַרענגט אַ
סופּאָ און אַלע אַינען.

נאך בעת זיי האָבן זיך
נעפונען צווישן די שווערן
פון עברות, האָבן זיי זיך
דערוואַס, אז מ'איז פאראן
אין איינציקער בורא און אין
איינציקע בריאה.

דער באשעפער האָט גע-
רעדט צו זיי: נישט ווי א-
האר, וואָס ווענדט זיך צו זיין
קנעכט, נאָר ווי א פאָמער-
וואָס טרייסט זיין וון. ער האָט
זיך באוויזן פאר זיי אין זיין
דערהויבנסמער געשטאלט:
אלס באפרייער.

„אנכי ה' אלוקיך אעור
והוצאתיך מוארץ מצרים וזבית
עבדים" — דאָס לעבן הויבט
זיך ערשט אָן פאר דיר, בל

יציאת מצרים איז פונ-
(תמישד אויף זייט 6)

נעכטן האָבן זיך אונדזערע שריט געווענט צו דעם סאָל פון סטרום און ברום. מען קאָן אים נישט באוועלסן קיין מיטן בליק, ווייל ער איז אומספּיג, ווי אונדזער ווייטיק. אונדז, שלייז'יגס וואו דער גאָנצער וועלט, האָט זיך געוועלט, און נישט מיר אליין זאָלן זען, נאָר דורך אונדזער בליק זאָל אַ קאָן סוף די גאנצע מענטשהייט. וואָס האָבן מיר געזען? און זיך זיין וואלד פון עטליכער. יעדער עטליכע שטעלט מיט זיך פאַר הונדערטער טויזנטער אינדיווידועלע סראגעדיס. דאָס זענען דענקמאָלן פאַר די טויזנטער וואָס זיי האָבן קהלות פאַר דעם הונדערטבאן פיליזאָפֿ' "דוטוס." זיי האָבן זיך פאַר אונדז פאנאנדגעוויקלט און מיר האָבן אין זיי געזען, ווי אַמאָל דער נביא "חִיקַאֵל, אַ סך ביינער — רבות, רבות מאד. אונדז האָט זיך געוואלט, און דורך אונדזערע אירען האָבן הערן אלע בעקלער פון דער וועלט, דאָס וואָס מיר האָבן געזעהט. איבער די צוויי יאָרצענדליקען איז דערגאנגען צו אונדז דאָס נעגער' פון אונדזערע פאַרפֿייניקטע ברידער, דאָס האַרצייטיקע געוויין פון אונדזערע מאמעס, דאָס פֿישטען פון די אונגעוועליקע קינדער, וואָס מען האָט גע- שליערעט לעבעדיקערווייז אין די פלאמען, דאָס קרעכצן ווי די נאנטליקע

מ'ס די קולות פון רעוואלט
ב' השמים, אויפטרײטלענדק
פון דער מענטשהײט.
זענען זיך אויף דעם אומש-
לעך קענען אָבער מיט זיך
עצמות יבשות, די שרעקע
יבשות, אז דער קרבן פון
ווערענס געוואָרן אַס דעם
קרבנות פון אנדערע ערשט

די וואָס ווילן איינשלעפּערן
זיין, זאָלן אומבועגען צום
אין געוויסע קאבינעטן, ווו
קע תלנים, ווערס צוגעגרייט

די לופט האָט נאָך געוואָסן
וואָס האָבן זיך געטראָגן דע
דאָס מאַראַלשע גלייכנעווייז
"צמח יבנות" – באַנג
פֿירן שמוץ פון סטערעליזאָ.
יעטש שוועס מאַכן, אז אַס
ביינער, וועלן בלייבן אַייבי
800.000, וואָס זענען
גיהנום, ווי אויך די מיליאָ
וועלן בלייבן אומוויססיג.
"התחייבוּ לזכות הצומח האלה
קוטנן ווידער לעבן"?

לאָמיר ניעמט דערלאָזן, א
דאָס געוויסן פון דער מענט
צווייטן נאָל זייערע קורבנות
עס געוועלטיקן נאָ ד' נעכ

A black and white photograph showing a vast cemetery in the Valley of the Kings, Egypt. The foreground and middle ground are filled with numerous large, rectangular stone tombs of varying sizes, some standing upright and others partially buried or tilted. The tombs are made of dark, rough-hewn stone. In the background, there are several large, leafy trees, and beyond them, the city of Thebes is visible on a hillside under a clear sky. The overall scene is one of an ancient, desolate landscape.

דער וואלד פון שטיינער אין מרעבלינקע.

היינטיקן שבת פארענדיקן
זיך פארל כהנים. דאס איז א
גדול פון מיט קרבנות. אויף
דער פלאץ, איז גיין מוזמנות,
רויטשע בלוט שלענגלט זיך,
א רויטער פאדעם פון איין
ירשה יא דער אנדערער
אָנעהייבן האָט זיך דער
אויסער ספר מיט "אדם כי
קריב מכם" – אויב דו
זאָסט ווין אַ מענטש, ווירק

וּמִי מִרְאָן דַּעַם נֶאֱמַר "אִדִּים",
וְהָאֵל מוֹטוּ אֵין גִּרְיִים פֿאַר
רַבּוֹת. אִין הוּרֵין פֿאַרענ-
שטן מיר דַּעַם סִפֵּר מִיט צוויי
רֵשׁוֹת: "בְּהַר שִׁינִי" וְעוֹלֶכֶת
וְעֶרְכֵּאנִס דִּי בִּאֲנֵי־שִׁפְעִין, דִּי
יֵיזֶכֶן פֿון יִיִשְׁשֶׁר תּוֹרָה אֵין,
יִיִשְׁשֶׁר עֵמִיס און "בְּחֻקֹּתֵי"
וְעוֹלֶכֶת דֵּרִישְׁשֶׁרמס אונד
מִיט אירע קִלְקוֹת מִיט דִּי
אֲמֵלִיק, וְהָאֵל ווֹרֶט אִין איר
אָפֿוֹרִיטֶענֶזאָם.
מִיר נעפֿונען זיך איר דער
אֵינזיגקער שוֹל פֿון דער אַמאָ-
לִיקער פֿראכטפֿולער ווארשע-
ווער קהלָה. דאָ אִין אַמאָל
עווען "בְּהַר שִׁינִי" — דער
נעכטער פֿון יִיִשְׁשֶׁר תּוֹרָה,
עכטער הָאָפֿ אִיטשטראַלס

אונדער נאמין תפוצת: ישראל
פון דאנען ווענען ארויסגע-
ווארען די גרעסעס און
די ענטיגות, וועלכע זענען
געשאטענע בראש פון די מאסן
וועלכע האבן איינגעזאנגען די
נאמענע פאר אונדזערע
געזינן. איצט שטייט פאר
אונדז א וויסנשאפט, די פרשה
בביתא מיט אלע אירע קללות
און א שפילעכע געזאגט דער
שרעקליכער ווערלעכקייט. די
מבחות פון דער ווארשעווער
קדושים.

ההלה זענען צעשטערט נע-
וואָרן. פון די הונדערטער
בת-מדרשים איז קיין סימן
נישט געבליבן. אויף זייער

[illegible]

הרב הכולל דר. דוד משה רוזן
אין הרבנים פרוי רוזן האבן
געלעגט א קראיז אין גאסען פון
דער פערעראציע פון די יידישע
קהלות פון דער ר.פ.ר.

אין וועלכן הקב"ה טראָפּט
אריין טערנחויז דאָס נעווייז
פֿון די נערעכטע, די נאנצע
מענטשלעכע ווייזיקע. קיין
מערער נייט שאַט פאַרלוירן;
ווערט פאַרשטאַנדן אַלס
זיס. אַלע ווערן זיך נעצליכע
און אָפּנעהיט מיט דער ליב־
שאַפט פֿון הימלישע פּאַכער.
סע וועט מומענט דער מאָג,
ווען דער כּוּם פֿיל מיט טערען
וועט באַזוכן ווערן מיטן
„כּוּם יאָעווער“.

אָא דאָס איז אנדער
האָפנונג.
דערפאר דערהויבט זיך

אונדזער תפלה.

סרוי און הער י. חביב, בא-
אויפטראגער פון מדינת ישראל
האבן באזוכט דעם רב הכולל דר
דוד משה רוזן דעם 21 מאי 1964
און האבן זיך געזעענט איידער
ווער אנטגלייטיקן אפפארן פון
לאנד.

די געסט האָבן אין דער זעלבער
צייט פאַרגעאַטעלט דעם רב הכולל
און דער רבנית דעם נייעם באַ-
אויפֿטראַגן פֿון מדינת ישׂראל
אין בוקארעשט הער אבגר.

רעם צווישן טאג שבעות (18
מאי 1904) אין זיין דריטע מאָ-
דעליראציע דער רב הכולל דר.
דוד משה רזון דערצוילט רויב-
דיקע מאַמענטן אין צוזאמענהאנג
מיטן לאגער פון טערעבינקע, וווּ
ער האט איבער געזען ביי זיין
אטאמאלישע פונעם דענקמאל צום
אָרעקן פון די אומגעקומענע
בריוו.

רעם צווישן טאג שבועות 18)
מאי 1904) אין זיין דריטן פאר
יזכור האט דער רב הכולל דר.
דוד משה רוזן דערצויילט זיין
דיקט מעגלעכסט אין צוזאמענהאנג
מיטן לאגער פון ארבעטלונגען.
ער איז אצור געווען ביי דער
אמבולאנס פונעם דענקמאל צום
אנרעקן פון די אומגעקומענע
בריות.

אחריו בא מר צבי גבעון
מאמרו „הרב, הסופר והספ”